

DỰ THẢO XÂY DỰNG CHƯƠNG TRÌNH HÀNH ĐỘNG QUỐC GIA PHÒNG CHỐNG BỆNH NGHỀ NGHIỆP GIAI ĐOẠN 2005- 2010

(Trình bày tại Hội thảo mạng thông tin AT-VSLĐ 12/2004)

*Nguyễn Thị Hồng Tú, Phó Cục trưởng
Cục Y tế dự phòng và phòng chống HIV/AIDS, Bộ Y tế*

1. Đặt vấn đề :

Trong quá trình con người tham gia lao động sản xuất, các yếu tố có tại nơi làm việc có thể gây ảnh hưởng nhất định đối với trạng thái cơ thể và sức khỏe người lao động. Hiện nay môi trường lao động còn bị ô nhiễm nặng, số mẫu đo môi trường vượt tiêu chuẩn cho phép trong toàn quốc còn ở mức cao, trung bình chiếm khoảng 23% nên các bệnh nghề nghiệp cũ vẫn chưa giải quyết được (Bụi phổi, điếc do tiếng ồn, nhiễm độc hóa chất...) trong khi đó nhiều công nghệ mới, nhiều hóa chất mới đã xuất hiện các yếu tố nguy cơ mới ảnh hưởng đến sức khỏe người lao động mà hiện chưa đánh giá được. Nhìn chung xu thế bệnh nghề nghiệp có xu hướng tăng ở tất cả các nhóm bệnh nghề nghiệp, đặc biệt là các bệnh phổi silic nghề nghiệp, và điếc do tiếng ồn. Tính đến năm 2003 đã số mắc bệnh nghề nghiệp là 19.484 trường hợp, trong đó chiếm tỷ lệ cao nhất là bệnh bụi phổi-silic chiếm 75,7%; bệnh điếc do ồn 16,8%. Cùng với sự gia tăng của các bệnh nghề nghiệp, số vụ tai nạn lao động cũng liên tục tăng và tập trung vào các tỉnh/thành phố công nghiệp. Hàng năm có khoảng 3000-4000 vụ tai nạn lao động với trên 400 người bị chết, hàng ngàn người bị thương nặng, và khoảng 5000 người cần chăm sóc về y tế. Mỗi năm có trên 5000 trường hợp nhiễm độc thuốc bảo vệ thực vật phải cấp cứu tại bệnh viện với số trường hợp tử vong là khoảng 300 người.

Nhiều nước trên thế giới đã có chương trình phòng chống đối với một số bệnh nghề nghiệp (như Luật về Bệnh bụi phổi-silic ở Nhật Bản, Pháp, Thụy Điển, pháp lệnh phòng chống bệnh nghề nghiệp ở Trung Quốc,...). Tại Singapore, chương trình phòng chống bệnh nghề nghiệp mà trọng tâm là bệnh điếc nghề nghiệp do tiếng ồn đã được triển khai và thu được những kết quả đáng khích lệ. Kinh nghiệm của một số nước cho thấy công tác phòng chống bệnh nghề nghiệp chỉ có thể đạt được kết quả tốt khi có sự phối hợp của người sử dụng lao động, người lao động và các Bộ, ngành có liên quan.

Từ năm 1999 Việt Nam đã triển khai chương trình phòng chống bệnh bụi phổi-silic và đã đạt được những kết quả ban đầu. Tuy nhiên do có nhiều khó khăn về nguồn lực và phòng chống các bệnh nghề nghiệp khác hiện nay vẫn còn yếu.

Do vậy việc đề xuất xây dựng chương trình hành động quốc gia phòng chống bệnh nghề nghiệp trong giai đoạn 2005-2010 là hết sức cần thiết và cấp bách.

2. Mục tiêu chung:

Quản lý và khống chế các bệnh nghề nghiệp và tiến tới giảm tỷ lệ mới mắc một số bệnh vào năm 2010 nhằm đạt hiệu quả tích cực trong việc đảm bảo sức khỏe, nâng cao khả năng lao động, góp phần bảo đảm sự phát triển bền vững của quốc gia trên các mặt kinh tế, chính trị, xã hội.

Mục tiêu cụ thể

- Tăng cường tuyên truyền giáo dục cho mọi đối tượng về nguy cơ tác hại nghề nghiệp và huy động tham gia phòng chống bệnh nghề nghiệp.
- Xây dựng chương trình hành động phòng chống các loại bệnh nghề nghiệp khác

nhau và đề ra giải pháp can thiệp cho từng bệnh nghề nghiệp.

- Đến năm 2010, giảm từ 20 đến 30% tỷ lệ mới mắc các bệnh nghề nghiệp phổ biến như bụi phổi-silic so với năm 2000, đặc biệt đối với người lao động trẻ, thâm niên nghề nghiệp dưới 10 năm và từng bước kiểm soát được các bệnh nghề nghiệp khác.

3. Chương trình hành động.

3.1. Tăng cường tuyên truyền giáo dục cho mọi đối tượng về nguy cơ tác hại nghề nghiệp và huy động tham gia phòng chống bệnh nghề nghiệp.

- Thực hiện tuần lễ quốc gia AT-VSLĐ-PCCN để huy động mọi người lao động thực hiện tốt công tác AT-VSLĐ.
- Triển khai chương trình nâng cao sức khỏe cho người lao động để thực hiện các nhiệm vụ :
 - + Thực hiện các qui định của nhà nước về an toàn, vệ sinh lao động và CSSK cho công nhân.
 - + Thực hiện các cải thiện ĐKLD đơn giản, rẻ tiền để xây dựng môi trường lao động theo tiêu chuẩn vệ sinh lao động.
 - + Xây dựng mối quan hệ hợp tác liên ngành y tế, lao động, các ban, ngành của địa phương và các DN.
 - + Xây dựng lối sống lành mạnh và phòng chống các bệnh liên quan nghề nghiệp và bệnh nghề nghiệp.
 - + Thực hiện phong trào xanh sạch đẹp ngăn chặn các ảnh hưởng ô nhiễm do công nghiệp ra môi trường chung và cộng đồng dân cư.

3.2. Xây dựng chương trình hành động quốc gia phòng chống các loại bệnh nghề nghiệp khác nhau và đề ra giải pháp can thiệp cho từng bệnh nghề nghiệp.

3.2.1. Nguyên tắc dự phòng bệnh nghề nghiệp

Một số bệnh nghề nghiệp không điều trị được và để lại di chứng như bệnh bụi phổi-silic, bụi phổi amiăng, điếc nghề nghiệp, nhiễm độc do mangan và bệnh rung chuyển thể gân-xương-khớp. Chính vì vậy việc dự phòng bệnh nghề nghiệp là hết sức quan trọng. Tất cả các bệnh nghề nghiệp đều có thể phòng tránh được. Đối với mỗi bệnh nghề nghiệp đều có các biện pháp cụ thể và phù hợp. Tuy nhiên nguyên tắc chung về dự phòng bệnh nghề nghiệp:

- 1) Nâng cao nhận thức cho người lao động cũng như người sử dụng lao động về bệnh nghề nghiệp và các biện pháp phòng chống.
- 2) Thay đổi quy trình công nghệ (công nghệ sạch, tự động hoá,...), không sử dụng các chất có nguy cơ gây bệnh nghề nghiệp hoặc thay thế bằng các chất ít độc hơn.
- 3) Thực hiện đầy đủ qui định của luật pháp và tăng cường thanh, kiểm tra việc giám sát môi trường lao động, công tác khám tuyển, khám sức khỏe định kỳ, khám bệnh nghề nghiệp cho công nhân có tiếp xúc.
- 4) Thực hiện tốt các chế độ cho người lao động đã bị bệnh nghề nghiệp để nâng cao khả năng lao động và kéo dài cho đến tuổi nghỉ hưu.
- 5) Nâng cao vai trò của các ngành, các cấp, phối hợp tham gia giữa người sử dụng lao động và bản thân người lao động.

3.2.2. Những giải pháp cụ thể

- 1) Tăng cường công tác lãnh đạo, chỉ đạo của các Bộ, Ngành, Ủy ban nhân dân các cấp đối

với công tác dự phòng bệnh nghề nghiệp, đảm bảo sức khỏe cho người lao động.

- 2) *Thường xuyên tuyên truyền giáo dục* về dự phòng bệnh nghề nghiệp, tiến hành lồng ghép, kết hợp trong sinh hoạt sản xuất, công đoàn của đơn vị. Nội dung giáo dục bao gồm chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước về vấn đề phòng, chống tai nạn lao động, bệnh nghề nghiệp. Đồng thời, giáo dục để mọi người nâng cao hiểu biết về các nguy cơ có khả năng xảy ra và hiểu cách dự phòng bệnh nghề nghiệp. Tăng cường hoạt động giáo dục dự phòng bệnh nghề nghiệp trong các trường dạy nghề.
- 3) *Cải thiện vệ sinh môi trường*, điều kiện làm việc và các phương tiện làm việc,... khắc phục các nguy cơ để mọi người được sống, làm việc trong môi trường, điều kiện an toàn. Từng bước thay thế các công nghệ cũ, lạc hậu, các nguyên liệu sản xuất gây ô nhiễm môi trường, tiến tới sử dụng công nghệ sạch, kín. Tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra an toàn lao động, đảm bảo thực hiện đúng kỷ luật lao động, bảo đảm an toàn trong lao động, sản xuất với phương châm “Sản xuất phải an toàn, An toàn để sản xuất”.
- 4) *Xây dựng, bổ sung, hoàn thiện văn bản pháp luật* về vấn đề phòng chống bệnh nghề nghiệp tạo ra hành lang pháp lý để mọi người thực hiện. Đặc biệt chú trọng pháp luật về bảo hộ lao động, sử dụng hoá chất trong nông nghiệp, vệ sinh môi trường trong sản xuất kinh doanh. Nâng cao năng lực, trách nhiệm của các cơ quan thanh, kiểm tra môi trường lao động, khám phát hiện và giám định bệnh nghề nghiệp. Phối hợp chặt chẽ giữa các ngành chức năng, tổ chức đánh giá một cách toàn diện về năng lực, về chất lượng, về nội dung chương trình đào tạo nhằm đào tạo đội ngũ cán bộ có chất lượng cao.
- 5) *Thiết lập hệ thống theo dõi*, tổng hợp, phân tích, phân loại bệnh nghề nghiệp từng thời kỳ, nắm được diễn biến, xu hướng và nguyên nhân để có những chủ trương, biện pháp kịp thời, hiệu quả.
- 6) *Ngành y tế* tăng cường trang thiết bị cho các cơ sở y tế của các doanh nghiệp, các đơn vị y tế chuyên ngành, bệnh viện, tăng cường đào tạo năng lực phát hiện, điều trị, phục hồi chức năng người bị bệnh nghề nghiệp.

3.2.3. Chương trình hành động quốc gia phòng chống các nhóm bệnh nghề nghiệp:

- Chương trình hành động phòng chống và thanh toán các bệnh phổi-phế quản nghề nghiệp. Tập trung ưu tiên vào công tác phòng chống các nhóm bệnh bụi phổi nghề nghiệp do tính chất phổ biến và quy mô rộng lớn của bệnh
- Chương trình hành động phòng chống các bệnh nhiễm độc nghề nghiệp. Tập trung ưu tiên phòng chống nhiễm độc do HCTSAu.
- Chương trình hành động phòng chống các bệnh nghề nghiệp do yếu tố vật lý. Tập trung ưu tiên phòng chống điếc do tiếng ồn.
- Chương trình hành động phòng chống các bệnh da nghề nghiệp.
- Chương trình hành động phòng chống các bệnh nhiễm khuẩn nghề nghiệp. Tập trung phòng chống viêm gan, lao.

3.2.4. Giám sát và đánh giá triển khai chương trình

Tiêu chí đánh giá để giám sát việc thực hiện chương trình cần được xây dựng bởi Ban Chuyên nhiệm từng chương trình. Những bên tham gia chính của Chương trình sẽ cung cấp những thông tin thường xuyên về những điểm và báo cáo cho Ban Chỉ đạo để cân nhắc và kết luận.

Chỉ số được phân làm 2 loại tiêu chí:

- (i) Tiêu chí đánh giá hiệu quả của việc quản lý Chương trình;

- Nhận thức của toàn xã hội, thay đổi ở tầm vĩ mô.
 - Giảm bảo hiểm xã hội về bệnh nghề nghiệp.
 - Thay đổi công nghệ sạch.
 - ...
- (ii) Các số liệu kỹ thuật liên quan đến việc thi hành các chương trình kỹ thuật với sự tham gia của các cơ quan/đoàn thể và các nghiên cứu về dịch tễ học.
- Kết quả giám sát môi trường lao động.
 - Tỷ lệ mới mắc.
 - Tỷ lệ tử vong.
 -

3.2.5. Tổ chức thực hiện

- 1) Các Bộ, Ngành, theo chức năng và nhiệm vụ của mình phối hợp với chính quyền các cấp và các tổ chức xã hội trong công tác phòng, chống bệnh nghề nghiệp, đặc biệt trong sử dụng các công nghệ, máy móc đảm bảo AT-VSLĐ.
- 2) Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan hướng dẫn và thường xuyên kiểm tra các quy định về vệ sinh, an toàn lao động và thực hiện các biện pháp về bảo đảm an toàn trong lao động, sản xuất.
- 3) Bộ Y tế chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan, các đơn vị sản xuất chỉ đạo việc chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng cho người bị bệnh nghề nghiệp, chủ trì và phối hợp theo dõi, tổng hợp, phân loại các loại bệnh nghề nghiệp, đi sâu vào việc dự phòng bệnh nghề nghiệp để xây dựng mô hình doanh nghiệp nâng cao sức khỏe để mở rộng trong phạm vi toàn quốc.
- 4) Bộ Văn hoá - Thông tin chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan xây dựng và tổ chức triển khai hoạt động thông tin, tuyên truyền, giáo dục trên các phương tiện thông tin đại chúng về phòng, chống bệnh nghề nghiệp.
- 5) Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan hướng dẫn và thường xuyên kiểm tra các quy định về vệ sinh, an toàn lao động và thực hiện các biện pháp về bảo đảm an toàn trong lao động, sản xuất đối với các đơn vị thuộc quyền quản lý.
- 6) Bộ Công nghiệp chủ trì, phối hợp với các Bộ liên quan hướng dẫn các cơ sở sản xuất bảo đảm môi trường lao động an toàn trong khai thác khoáng sản; trong sản xuất, sử dụng hoá chất.
- 7) Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn chủ trì, phối hợp với các Bộ ngành liên quan hướng dẫn nông dân thực hiện tốt các quy định của pháp luật bảo quản, sử dụng an toàn các hoá chất trong nông nghiệp.
- 8) Bộ Giáo dục và Đào tạo chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan thực hiện chương trình sức khỏe học đường, trong đó có nội dung phòng, chống tai nạn, thương tích; xây dựng nhà trường an toàn, biên soạn tài liệu giáo dục về phòng, chống tai nạn, thương tích trong nhà trường.
- 9) Tổng liên đoàn lao động Việt Nam phối hợp với các ngành các cấp vận động mọi đối tượng lao động tham gia tích cực vào các hoạt động, phòng, chống BNN góp phần nâng cao chất lượng cuộc sống của người lao động, thúc đẩy quá trình phát triển kinh tế xã hội của nước ta.

- 10) Các Bộ, ngành khác, địa phương chủ động phối hợp với các Bộ, ngành liên quan tổ chức phòng, chống bệnh nghề nghiệp trong các cơ sở sản xuất, các đơn vị thuộc quyền quản lý, chủ động bố trí kinh phí thường xuyên của Bộ, ngành, địa phương mình thực hiện nhiệm vụ phòng chống bệnh nghề nghiệp.
- 11) Trên cơ sở chương trình quốc gia phòng chống bệnh nghề nghiệp, các Bộ, cơ quan ngang Bộ xây dựng kế hoạch hành động phòng, chống bệnh nghề nghiệp thuộc Bộ, ngành mình quản lý; Ủy ban nhân dân cấp tỉnh xây dựng kế hoạch hành động phòng chống bệnh nghề nghiệp của địa phương mình.
- 12) Thành lập Ban chỉ đạo quốc gia phòng, chống bệnh nghề nghiệp để giúp Thủ tướng chỉ đạo và tổ chức thực hiện công tác phòng chống bệnh nghề nghiệp trong toàn quốc. Ban chỉ đạo quốc gia phòng chống bệnh nghề nghiệp với mục tiêu:
 - (i) cung cấp hướng dẫn về xây dựng chương trình;
 - (ii) giám sát việc thực hiện;
 - (iii) đưa ra các khuyến cáo về các tiêu chí đánh giá thành quả đạt được.